

УДК: 37.091:376-056.45

СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

Павленко Ірина Григорівна,

к.п.н., доцент

Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Старобільськ, Україна

igp7733@gmail.com

Анотація. У статті розглядаються питання, пов'язані з необхідністю спеціальної особистісної та професійної підготовки вчителів з обдарованими учнями в умовах сучасної школи. Аналізуються наявність вимог, які повинен мати вчитель у роботі з обдарованими дітьми. Пропонуються деякі поради стосовно організації роботи з обдарованою учнівською молоддю. Готувати вчителів до здійснення відповідної діяльності необхідно ще під час навчання їх у закладі вищої освіти. Реалізуючи свій потенціал у процесі навчання, майбутні вчителі навчаються виявляти та розвивати здібності обдарованих школярів, при необхідності надавати їм кваліфіковану педагогічну підтримку.

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, професійні вміння вчителя, педагогічна підтримка, саморозвиток.

Готовність педагога працювати з обдарованими дітьми включає наявність у нього теоретичних знань і практичного досвіду. У реалізації проблеми роботи з обдарованими школярами все відчутніше проявляються недоліки професійної підготовки вчителя до здійснення відповідної діяльності. Основним елементом спеціальної підготовки вчителя є його стажування в класі, де обдаровані діти складають лише частину загального колективу учнів.

Обдарованість – наявність потенційно високих здібностей у будь-якої людини. Обдарованість – якісно своєрідне сполучення здібностей, від якого

залежить імовірність більшого чи меншого успіху під час виконання тієї чи іншої діяльності [3].

Як показує аналіз психолого-педагогічної літератури, дослідженню проблеми обдарованості надається належна увага, зокрема таким її аспектам як визначення сутності та структури обдарованості (Дж. Гілфорд, К. Перлет, Дж. Рензулі, К.А. Хеллер, Д. Богоявленська, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Музика, О. Савенков, Т. Сущенко, М. Холодна та інші); виділення та характеристика видів обдарованості (О. Антонова, Ю. Бабаєва, С. Гончаренко, Г. Бурменська, Ю. Гільбух, М. Гнатко, Е. Лодзінська, В. Онацький, В. Паламарчук, В. Слуцький та інші); виявлення і розвитку обдарованості учнів (Г. Айзенк, Ю. Бабанський, М. Біржева, В. Доротюк, В. Крутецький, О. Кульчицька, Л. Липова, Л. Слободенюк, Б. Теплов, О. Хуторський, В. Юркевич та інші); підготовки спеціалістів до роботи з обдарованими дітьми (І. Любовецька, Л. Мокридіна, Г. Тарасова, М. Федоров, А. Яковина та інші) тощо.

Проведено ряд досліджень з виявлення, навчання і розвитку обдарованих дітей в рамках програми особистісно орієнтованого і практико-орієнтованої освіти в умовах загальноосвітньої школи та додаткової освіти; розроблені розвиваючі освітні технології, які змінили ставлення до цієї категорії учнів; визначено стратегію зі створення нової моделі освіти, що сприяє різнобічному розвитку кожного школяра, але недостатньо уваги приділяється підготовки фахівців до роботи з обдарованою учнівською молоддю.

Тому, головною **метою статті** є – розглянути деякі особливості особистісної та професійної підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями.

Дослідниками і фахівцями в галузі підготовки кадрів для навчання обдарованих дітей розроблено ряд положень щодо знань і навичок, якими повинні володіти педагоги. Ці положення є основою для розробки програми підготовки таких фахівців.

К. Сілі запропонував наступний список професійних вмінь педагогів (наводиться в порядку спаду значимості):

- вміння проектувати процес навчання відповідно до результатів діагностичного обстеження дитини;
- вміння модифікувати навчальні програми;
- вміння стимулювати когнітивні здібності учнів;
- вміння працювати за спеціально розробленим навчальним планом;
- вміння консультувати учнів.

Підвищений інтерес сучасної педагогіки до проблеми навчання обдарованих дітей, затребуваність високого рівня освіти в суспільстві дають підстави для розробки і реалізації програм підготовки педагогічних кадрів для системи навчання обдарованих дітей [1, с. 423].

Враховуючи ті наукові уявлення, які склалися в галузі педагогіки і психології обдарованості, можна припустити, що в програмі теоретичної підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми необхідно розглянути наступні, найбільш важливі питання, що стосуються цієї проблеми:

1. Закономірності розвитку дитини і особливості прояву ознак обдарованості (загальної та різних видів спеціальної).
2. Методи виявлення обдарованості і організація діагностичного обстеження обдарованих дітей.
3. Концептуальні моделі, які можуть бути використані при розробці навчальних програм для обдарованих дітей.
4. Облік результатів психолого - педагогічного обстеження дитини при складанні освітньої навчальної програми.
5. Основи диференційованого і індивідуалізованого підходів до складання навчальних програм.
6. Умови ефективної взаємодії педагогів з обдарованими дітьми.
7. Вибір методів викладання в роботі з обдарованими дітьми.
8. Розвиток і стимулювання інтересів, інтелектуальних і творчих здібностей учнів.

9. Афективний (емоційний) і соціальний розвиток обдарованої дитини.

10. Вимоги до вчителя, який працює з обдарованими дітьми.

Сформований у вітчизняній і зарубіжній практиці досвід роботи показує, що педагоги відчувають значні труднощі в побудові оптимальних взаємин з обдарованими дітьми, дефіцит практичних і теоретичних знань, необхідних для модифікації та індивідуалізації наявних освітніх програм.

Проблема підготовки вчителів для роботи з обдарованими дітьми розглядається як одна з найважливіших. Серед якостей, необхідних вчителю обдарованих дітей, виділяють наступні: чуйність, доброзичливість, високий рівень інтелектуального розвитку, оптимістичне ставлення до дійсності, почуття гумору, позитивну «Я – концепцію», особистісну зрілість вчителя, емоційну стабільність. Практична реалізація освітніх проектів, що стосуються проблеми обдарованості, передбачає не тільки проведення теоретичних і експериментальних досліджень, а й виконання широкого спектру робіт з виявлення та розвитку обдарованих дітей на всіх етапах навчання, від дошкільного дитинства, до досягнення рівнів середньої та професійної освіти [2, с. 381].

Робота вчителя з обдарованими дітьми, що включає первинну ідентифікацію, вибір форм навчання, розробку навчальних програм, їх оцінку та індивідуалізацію – це складний, динамічний, безперервний процес. Він вимагає від адміністрації та педагогів, передусім, хороших знань у галузі психології та педагогіці обдарованості, співпраці з психологами, вчителями та адміністрацією інших освітніх установ, батьками. Від вчителя потрібне постійне поповнення знань, вдосконалення майстерності, гнучкість, вміння відмовитися навіть від творчої знахідки, якщо в даній ситуації вона «працює» неефективно.

Наведемо список вимог до вчителя, котрий працює з обдарованими учнями:

- доброзичливість і чуйність;

- знати, відчувати потреби та інтереси дітей, розбиратися в психологічних особливостях обдарованих дітей;
- наявність позитивного педагогічного досвіду роботи;
- мати високий рівень інтелектуального розвитку;
- мати широке коло інтересів і вмінь;
- бажано мати крім педагогічної, ще якусь освіту;
- мати живий і активний характер, бути оптимістом і життєлюбом, мати почуття гумору, але без схильності до сарказму;
- володіти хорошим здоров'ям і життєстійкістю;
- мати творчі можливості, проявляти гнучкість, бути готовим до перегляду своїх поглядів і постійного самовдосконалення;
- мати спеціальну, по закінченню ЗВО, підготовку по роботі з обдарованими дітьми і бути готовим до подальшого придбання знань [2, с. 385].

Педагогічна підтримка – це допомога учню у подоланні труднощів і розвитку потреби в успішності самостійних дій з опорою на наявні у нього реальні і потенційні можливості і здібності. Вона являє собою процес створення педагогом умов для того, щоб учень в тій чи іншій навчальній чи життєвій ситуації зміг свідомо і самостійно здійснити адекватний вибір поведінки або джерел інформації, що не суперечить ні його особистісно - значущим цінностям, ні культурним традиціям; міг самостійно діяти згідно ситуації вибору навіть при зустрічі з яким-небудь ускладненням.

Підтримка практикується педагогом у процесі його розмови з учнем. Характерною особливістю є відсутність у мові вчителя фраз, що мають підтекст, і його спрямованість до конкретного учня, а не до класу в цілому. Ціллю є конструктивний спільний пошук шляхів виходу з ситуації, що склалася.

Суть педагогічної підтримки полягає в тому, що школяр отримує від учителя «інформацію для міркування», привід для спостережень ще до того, як у нього виникла проблема. І в той момент, коли в його реальному житті виник

скрутний момент, він вже має набір методів і прийомів оптимального його рішення. Педагог працює над процесом створення умов для адекватного сприйняття учнями інформації вербального і невербального характеру, що зачіпає спрямованість їх інтересів і поведінки, з метою допомогти їм усвідомити і виявити для себе зону найближчого культурного розвитку і підтримати інтерес до саморозвитку.

Педагогічна підтримка доречна час від часу, тоді, коли вчитель бачить необхідність тактовно коригувати розвиток ситуації. У цьому випадку педагогом використовуються різноманітні типи педагогічної діяльності та їх поєднання, зумовлені характером труднощів, випробовуваних учнем у роботі і спілкуванні. Варіативність, різноманіття їх прийомів залежать від професіоналізму педагога, його щирої зацікавленості у долі кожної дитини.

Таким чином, педагогічна підтримка обдарованого учня – це комплекс соціально - педагогічних заходів, спрямованих на індивідуальну психолого - педагогічну корекцію особистості, на оптимізацію процесу його навчання, на оздоровлення умов сімейного виховання, а також, якщо це необхідно, на відновлення його соціального статусу в колективі однолітків.

Список літератури

1. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка : підручник. – 3-тє вид., випр. – К. : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
2. Проблема одаренности: от Античности до современности: сб. материалов международной научно-практической конференции «Наука и образование на современном этапе». – Алматы, 2007. – С. 380 – 387.
3. Теплов Б.М. Способности и одаренность // Проблемы индивидуальных различий. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1961. – С. 9 – 20.